

LUNDS
UNIVERSITET

At være ung og kristen i en sekulariseret tid

Oplevelsen af stigma hos unge kristne i Danmark og sekulariseringens indflydelse på kristen identitet

Martin William Wulff Westergaard

Anna Sofie Broen Møller

Lunds Universitet

Sociologisk institution

Afdeling for socialantropologi

SANK03 - Forårstermin 2022

Vejleder: Tova Höjdestrand

Abstract

In light of the Danish society becoming more and more secular, we wish to examine in this study, how a group of young Christians in a free church in Copenhagen, Denmark are experiencing stigmatization based on their religious belief, as well as how they choose to handle it. Furthermore, this study shows how young Christians develop their identity based on said stigmatization and the meeting with the secular society, in their late teens. The number of Christians in Denmark is declining and the view on Christianity in general has changed with that. This tendency is clear in the media, where Christians often feel that they are portrayed negatively and also in the way that Christian peoples' faith is met by other people. This particular study focuses on how young Christians' faith is met by non-religious young people, in places like high school. By using a theoretical framework of concepts of stigma and identity, we wish to shed light on how a combination of being stigmatized and also having a strong Christian community, has impacted each persons self-image and creation of their identity.

Keywords: youth, Christians, stigma, identity, Denmark, Copenhagen

Forord

En stor tak til vores interviewpersoner, for at tage sig tid til at tale med os, og give os et indblik i deres religiøse overbevisning og deres erfaringer som kristne mennesker. Ligeledes vil vi gerne takke dem som modtog os med åbne arme til gudstjenester og fik os til, at føle os trygge og velkomne.

Indholdsfortegnelse

Abstract	2
Forord	2
Indholdsfortegnelse	3
1. Introduktion	4
1.1 Formål og problemformulering.....	5
1.2 Kristendommen i Danmark	5
1.3 Tidligere forskning	6
1.4 Disposition.....	8
2. Teori	9
2.1 Erving Goffman	9
2.2 Richard Jenkins	10
2.3 Sammenfatning af teori	11
3. Metodologiske refleksioner	12
3.1 Valg af emne	12
3.2 Deltagende observation.....	13
3.3 Interviews	13
3.4 Præsentation af frikirken og interviewpersonerne	15
3.5 Bearbejdning af data	16
3.6 Ethiske overvejelser.....	16
4. Stigma af unge kristne	18
4.1 Oplevelser af stigmatisering som ung kristen	18
4.2 De unges håndtering af stigmatisering	21
5. Identitetskonstruktion hos unge kristne	27
5.1 Udviklingen af en kristen identitet.....	27
5.2 Overgangen fra barnetro til voksentro.....	28
5.3 Sekularismens påvirkning af de unge kristnes tro.....	30
5.4 Identitetskrise - hvad er en god kristen?	32
5.5 En genforhandlet voksentro.....	33
5.6 Identitet i sociale relationer - os og dem.....	35
6. Sammenfatning og Konklusion	38
7. Litteraturliste	40

1. Introduktion

“Det er blevet mere tabubelagt at være troende”. Sådan lød kommentaren fra Morten Thomsen Højsgaard, ph.d. i religionssociologi, på baggrund af en undersøgelse der viste, at antallet af danskere, som betragtede sig selv som ikke-troende, var steget markant fra 31% i 2012 til 48% i 2017 (Bruun Elkjær 2017). Undersøgelsen afspejler en større tendens i det danske samfund, som i de sidste årtier har været præget af sekularisering. Sociolog Phil Zuckerman kategoriserer faktisk Danmark sammen med Sverige som de mindst religiøse lande i verden og dette er selvom at 74% af befolkningen i Danmark er medlem af folkekirken (Kirkeministeriet 2022). Argumentet udspringer af, at danskerne er blandt dem som går mindst i kirke og at vi generelt ser verden igennem sekulariserede øjne (Zuckerman 2008:14). Det høje antal medlemmer af folkekirken kan forklares med den store andel af “kulturkristne” i Danmark, hvori der menes mennesker som er medlem af folkekirken for kulturen og traditionernes skyld og ikke på baggrund af troen på Gud. Den franske professor i statskundskab Olivier Roy, mener ikke længere at kristendommen er en integreret del af den europæiske sekulariserede kultur. Derimod er det den sekulariserede kultur, som i dag dominerer det vestlige samfund og kræver, at trossamfundene tilpasser deres teologi til den sekulariserede kultur (Pedersen 2016). Den sekulariserede kultur adskiller sig fra den traditionelle kristne kultur. Derfor er det interessant at undersøge, hvordan unge kristne oplever at befinde sig i en sekulariseret kultur, som på nogle punkter, adskiller sig fra en kristen kultur.

Føromtalte statistikker illustrerer, at en person som tror på Gud, Jesus’ gerninger og skabelsesberetningen, kan kategoriseres som tilhørende en minoritet i det danske samfund. I de sidste par år har der været fokus på identitetspolitik og minoriteter, heriblandt religiøse minoriteter. Vi oplever dog, at der sjældent er fokus på unge kristne, og synes derfor at det er relevant at rette blikket mod dem.

1.1 Formål og problemformulering

Vi ønsker med denne undersøgelse at belyse de konsekvenser som sekulariseringen har på de unge, der i dag lever som kristne. Vores formål har været at undersøge hvordan unge kristne i en frikirke i København, oplever og håndterer stigmatisering i hverdagen og hvordan deres møde med det sekulariserede samfund i deres teenageår, har påvirket deres selvforståelse og identitetskonstruktion. Ud fra denne problemstilling har vi forarbejdet problemformuleringen;

Set i et tilbageblik, hvordan oplevede og håndterede unge kristne stigmatisering og hvordan oplevede de i de sene teenageår mødet med det sekulariserede samfunds indvirkning på deres tro og identitet?

1.2 Kristendommen i Danmark

Danmark er ikke et sekulariseret land per definition, hvilket skyldes at staten og kirken ikke er adskilt ligesom den er i andre vestlige lande, som Sverige og Norge. Alligevel beskriver mange forskere Danmark som et af de mest sekulariserede lande, blandt andet sociologen Phil Zuckerman (2008). Dette skyldes at det danske samfund fungerer som et sekulariseret samfund og selvom der findes en statsstøttet folkekirke, har hverken kirken eller religionen nogen form for autoritet eller bestemmelse i offentlige beslutninger, love eller lignende. I år 1990 var 89,3% af den danske befolkning meldt ind i folkekirken, hvilket i år 2022 er faldet til 74,3% (Kirkeministeriet 2022) og selvom Danmarks kultur er præget af kristendommen og kristne traditioner, er det kun en lille procentdel af landets befolkning, der kategoriserer dem selv om kristne. Dette ses i en undersøgelse fra Epinion lavet i 2016, hvor kun 17% af danskere mener, at religion er en vigtig ting i deres liv (Køningsfeldt 2016). En undersøgelse fra analyseinstituttet YouGov viser at kun 43% af folkekirkens medlemmer rent faktisk tror på Gud (Religion.dk 2019).

Hvis man ser væk fra folkekirken, findes der også andre kristne trossamfund i Danmark, herunder den katolske kirke og de mange kristne frikirker såsom pinsekirken og lignende karismatiske kirker. Det er ikke blevet målt helt præcist, men der findes ca. 100 anerkendte kristne trossamfund i Danmark, med ca. 150.000 medlemmer fordelt ud på de forskellige trossamfund (Vejrup Nielsen, Reintoft Christensen 2021:2). Alt imens procentdelen af befolkningen, som er medlem af

folkekirken, er faldende år efter år, ses der på samme tid en stigning af medlemmer i de karismatiske kristne grupper (Vejrup Nielsen, Reintoft Christensen 2021:10). Dette ændrer dog ikke på, at størstedelen af danskere tager en større og større afstand til religion. Det fremhæver blot, at de som aktivt praktiserer deres kristne tro, uanset om de er en del af en frikirke eller i folkekirken, skiller de sig mere ud i et samfund, som er mere sekulariseret end aldrig før.

1.3 Tidligere forskning

Der har ikke tidligere været en stor tradition for antropologisk forskning inde for kristendommen (Webster 2013:12). Antropologer mente at vide hvad kristendommen indebar, og mente derfor ikke, at der var grund til at studere religionen. I kraft af at kristendommen blev anset som 'normalen', blev religionen fravalgt af antropologer, der har haft en tendens til at studere det andet, det magiske og det ualmindelige, kendetegnet i arketyperiske studier af Bronislaw Malinowski (Webster 2013: 13). Der findes således begrænset antropologisk forskning på området, som berører unge kristne i vestlige sekulariserede lande, deres identitetskonstruktion, samt erfaringer de har gjort sig i krydsfeltet mellem deres kristne overbevisning og deres rolle i et sekulært samfund. I dette afsnit vil give et overblik over forskningsfeltet.

I et kvalitativt studie af Anders Vassenden og Mette Andersson, undersøges unges forhold til religion, i et multikulturelt område i Oslo (Vassenden and Andersson 2011). I studiet undersøger forskerne hvordan henholdsvis muslimske og kristne unge forholder sig til deres tro. Undersøgelsen viste, at de kristne unge som indgik i undersøgelsen, var mere 'bekymrede' end de muslimske unge, over deres religion i sociale sammenhænge. Studiet viste, at det udelukkende var de kristne unge som begik religiøs 'informationskontrol', og i visse sociale sammenhænge hemmeligholdte eller nedtonede deres kristne overbevisning (Vassenden and Andersson 2010: 581). Vassenden og Andersen beskriver at 'hvidhed' skjuler de kristne unges religiøse overbevisning, som derfor eksplicit skal tilkendegives. Et fænomen som de fandt, var særegent de kristne unge, da de muslimske unge, som indgik i undersøgelsen, oplevede at folk intuitiv opfattede dem som muslimer grundet deres ikke-hvide hudfarve (Vassenden and Andersson 2010: 581). Undersøgelsen fremviste, at de unge kristne opfattede deres kristen overbevisning som et stigma i sociale sammenhænge og derfor sjældent tilkendegav, at de var kristne i mødet med nye ikke-religiøse personer. I et andet studie undersøges kristne og jødiske folkeskoleelevers oplevelser i religionsundervisningen, i England (Moulin 2011). Undersøgelsen bygger på kvalitative

semistrukturerede interviews, af 34 elever med enten jødisk eller kristen baggrund. Undersøgelsen belyste, at eleverne ofte oplevede, at religionen blev stereotyperet i undervisningen. Eleverne berettede, at de oplevede at kristendommen blev fremstillet som 'gammeldags' og præget af regler og doktriner. Et billede som de ikke selv kunne genkende i deres egen religiøsitet. Flere af eleverne oplevede, at kristendommen blev respekteret i mindre grad af underviserne end andre religioner, og oplevede at underviserne modargumenterede religionen ud fra deres eget ateistiske udgangspunkt. Et tilsvarende studie er blevet udført af Carina Holmqvist Lidh i en svensk kontekst (2016).

David Thurfjell har skrevet artiklen "Varför är det lite pinsamt att vara Kristen?". Thurfjell interviewede kristne svenskere født i aldersspændet 1939-1995 og spurgte ind til deres religiøsitet og om de kunne genkende en 'pinlighed' knyttet til troen (Thurfjell 2011:9). Det var primært ældre som genkendte at have følt en pinlighed over sin tro, som de berettede især var til stede i ungdomsårene (Thurfjell 2011:10). Flere oplevede at det var 'pinligt' at sige til sine venner at man var kristen. Hos de yngre, som Thurfjell interviewede, kunne pinligheden ikke i samme grad genkendes (Thurfjell 2011:10). De oplevede at blive mødt med fordomme som følge af deres kristne overbevisning, men beskrev at de oplevede at andre misforstod deres tro og at andre oplevede dem som "lidt mærkelige". Et fællestræk blandt de interviewede var, at de alle havde haft erfaringer med, at hemmeligholde deres tro for venner og bekendte. Ydermere fortalte flere, at de forsøgte at adskille deres ikke-kristne venner fra deres kristne venner (Thurfjell 2011:10).

I et studie fra 2004 undersøger Safet Bektovic identitetsdannelse blandt kristne og muslimske unge. Studiet er tværfagligt med det formål, at undersøge, analysere og sammenligne nogle karakteristiske tegn ved identitetsdannelse hos både unge med kristen baggrund og unge med muslimsk baggrund (Bektovic 2004). Safet Bektovic fokuserer på kulturmødet mellem de unge, men for vores projekt er specielt hans forskning om, hvordan identitet skabes hos unge kristne, relevant. Bektovic konkluderer, at der hos de unge kristne findes forskellige grader af religiøs ambivalens og selvbevidsthed med tilsvarende grader af forskellige identifikationsmønstre. Hans undersøgelse viser, at deres identitetsudvikling er betinget og påvirket af primært tre forskellige faktorer; etnisk/religiøs baggrund, deres sociokulturelle rammer og det selvskabte i identiteten som vennekreds, skole og fritidsinteresser (Bektovic 2004:194). Samme tematikker behandles i Maria Zackariassons bog "Gemenskapen : Deltagande, identitet och religiositet bland unga i Equmenia" omhandlende svenske unge kristnes lyst til, at engagere sig i religiøse ungdomsorganisationer med

udgangspunkt i interviews lavet med en række unge medlemmer af frikirken Equmenia (Zackariasson 2016:8). I kapitlet “Bildet av frikyrkoungdom” giver Zackariasson et indblik i identitetsdannelse hos de unge kristne, som på baggrund af etnicitet, sprog og nationalitet er en del af majoritetsungdommen i landet, men som på baggrund af religion, på samme tid en del af en minoritet (Zackariasson 2016:33)

1.4 Disposition

I de kommende kapitler vil vi udforske dybere på hvilke måder vores interviewpersoner oplever stigmatisering af dem som en gruppe og ydermere hvordan de har skabt, og bliver ved med at skabe deres identitet som kristne i et sekulariseret samfund. Først vil vi præsentere relevant teori af Erving Goffman og Richard Jenkins. Dernæst vil vi redegøre for hvilke metoder vi har valgt at bruge i indsamlingen af empiri samt præsentere kirken og interviewpersonerne og reflektere over de etiske overvejelser vi har haft undervejs. I de efterfølgende kapitler vil vi præsentere vores empiri og udføre en sammenfattende analyse i henhold til vores problemformulering. Kapitlet vil give et indblik i vores interviewpersoner erfaringer med hensyn til oplevelser og reaktioner de har haft som kristne i en ungdomskultur i et sekulært samfund. Vi vil først belyse, hvorfor en kristen overbevisning i nogle sammenhænge kan betragtes som stigmatiserende. Dernæst vil vi beskrive, hvordan mødet med det sekulære samfund har påvirket vores interviewpersoners identitetskonstruktion, og hvilke faktorer, der har spillet ind i denne proces.

2. Teori

2.1 Erving Goffman

Den amerikanske sociolog Erving Goffman (1922 -1982) teoretiserer om stigma i bogen *Stigma – om afvigerens sociale identitet*. Med sin teori om stigma, belyser Erving Goffman først og fremmest, hvordan stigmatisering opstår og beskriver de processer, som producerer en stigmatiseret person. Derudover analyserer Goffman, hvordan mennesker, der oplever at blive stigmatiseret, håndterer stigmatiseringen i sociale sammenhænge, og han belyser, hvordan håndteringen af at blive stigmatiseret, indvirker på stigmatiserede menneskes identitet og selvopfattelse.

Goffman skriver, at *"Samfundet opstiller måder at inddele mennesker i kategorier på, og det beslutter, hvilke egenskaber der skal opfattes som sædvanlige og naturlige for medlemmerne af hver af disse kategorier"* (Goffman 2009:43). Ifølge Goffman er det altså strukturer i samfundet, som inddeler mennesker i bestemte grupper og afgør, hvilke egenskaber som opfattes negativt og som knyttes til de bestemte grupper. En egenskab, som kan udløse stigma, beror således på samfundets strukturer og normer. For Goffman omhandler stigma en kategorisering af mennesker med bestemte egenskaber eller identitetsmarkører, som knyttes til en stereotyp. Fordomme er således central i stigmatiseringsprocessen, fordi at stigmaet bygges op af fordomme og ikke af et reelt kendskab til de stigmatiserede personer.

Goffman redegør for tre former for stigma. Den første form for stigma knytter sig til 'kropslige vederstyggeligheder', som dækker over fysiske misdannelse eller deformiteter. Den anden type for stigma tager form i de 'karaktermæssige fejl', som for eksempel omhandler mangel på vilje, overdrevne lidenskaber, uhæderlighed. Den sidste form for stigmatisering er 'tribale' faktorer, som er race, nationale tilhørsforhold og religion (Goffman 2009:46). I denne opgave fokuserer vi på den sidste type af stigma, som drejer sig om religiøs overbevisning.

Goffman inddeler stigmatiserede mennesker i to, den miskrediterede og den potentielt miskrediterede. Om den miskrediterede, skriver Goffman, at det er et individ, hvor 'et udløsende stigma' er synligt, og som umiddelbart kan identificeres af de normale. Om den potentielt miskrediterede, beskriver Goffman, et individ, hvor et potentielt udløsende stigma, ikke direkte er

synligt for 'de normale'. Her er der tale om mennesker, som har mulighed for at skjule deres "stigmatiserende egenskab" for "de normale". Den potentielt miskrediterede kan ifølge Goffman anvende informationskontrollerende teknikker til at skjule sit stigma. Når personen vælger at tilbageholde information omkring sit stigma, bliver personen fuldt ud accepteret af 'de normale'. Goffman betegner dette som 'at passere'. Goffman beskriver, at det kan være psykisk hårdt for den stigmatiserede 'at skjule' sit stigma, hvorfor den stigmatiserede, også kan vælge at 'afsløre' sit stigma. Efterfølgende kan den stigmatiserede benytte sig af teknikken 'sløring', hvor den stigmatiserede nedtoner sit stigma, for at mindske risikoen for at blive stigmatiseret.

2.2 Richard Jenkins

Richard Jenkins har brugt sit arbejdsliv i et krydsfelt mellem socialantropologi og sociologi og beskæftiger sig i bogen *Social Identitet*, fra et sociologisk og delvist antropologisk perspektiv, med hvad identitet er og hvordan det skabes. Jenkins drager en del inspiration fra Goffman og baserer dele af hans egne teorier, på Goffmans teorier. Et punkt hvor der findes uenighed er dog, at Goffman ser social identitet og individuel identitet som to forskellige ting, hvor Jenkins klassificerer alle identiteter som sociale identiteter da identificering omhandler mening, hvilket altid involverer sociale interaktioner. Derfor finder han det også unødvendigt at bruge ordet "social" foran identitet. Identitet skal forstås ved de processer, som foregår i identitetskonstruktionen og skal derfor kun forstås som en proces og ikke en ting (Jenkins 2006:28). Jenkins mener, at identitetsbegrebet skal forstås ud fra to forskellige grundlag, ligheder og forskelle. Han mener, at de to faktorer er lige centrale og at man derfor ikke må udelukke nogle af dem, når man skal forklare hvordan identitet skabes. Jenkins foreslår, at man bruger begrebet "identifikation" i stedet for identitet (Jenkins 2006:29) da mange tidligere definitioner på identitet, fokuserer mest på forskelle og negliger vigtigheden af ligheder (Jenkins 2006:30). Derfor bruger han selv ofte begrebet identifikation i sin bog når han snakker om identitet. Han mener at identitet er noget aktivt som konstant skabes ved enten at; "*at klassificere ting eller personer*" eller "*at associere sig med eller knytte sig til nogen eller noget*" (fx en ideologi) (Jenkins 2006:28).

Fordi Jenkins mener, at individuel identitet ikke giver mening isoleret fra den sociale verden, opstiller han i stedet grundmodellen om indre-ydre dialektik, som beskriver hvordan identitet konstrueres ligeligt igennem en persons eget selv billede og andres billeder af personen (Jenkins 2006:43). Derudover fremfører han en detaljeret beskrivelse af, hvordan børns identitet skabes,

gennem de forskellige faser af barndommen og hvorfor de primære identiteter kan være svære at ændre på. Til dette inddrager han teori fra forskellige forskere og supplerer med egne teorier.

2.3 Sammenfatning af teori

Goffmans begrebsapparat om stigma, kan benyttes til at give et indblik i hvordan de unge kristne oplever stigmatisering, samt hvordan de håndterer potentielle stigmatisering. Jenkins teori, har været et værktøj for os til at forstå hvordan identitet skabes hos individer og i kollektiver, hvordan identitet forandrer sig og hvordan sociale relationer spiller en afgørende rolle i identitetskonstruktion. Jenkins og Goffmans teorier komplimenterer hinanden meningsfuldt i forhold til vores undersøgelse da en kombination af de to har forklaret hvordan vores interviewpersoners identitetskonstruktion har været påvirket af deres stigmatisering som gruppe. Derudover er Jenkins stærkt inspireret af Goffman i nogle af hans teorier og inddrager ofte teori fra Goffman i sin egen bog og det har derfor været oplagt for os, også at kombinere de to.

3. Metodologiske refleksioner

I det følgende afsnit vil vi redegøre for de metodiske valg vi har gjort i udarbejdelsen af dette studie, hvordan vi har indsamlet empiri og efterfølgende hvordan vi har bearbejdet den. Til at indsamle empiri har vi benyttet deltagende observation og interviews. Fordelen ved at kombinere deltagende observation med etnografiske interviews er, at det giver os muligheden for at undersøge relationen mellem, hvad personerne siger og hvad de gør i praksis (Göransson 2019:120).

Derudover giver det mulighed for at spørge ind, til hændelser og temaer, som er opstået under observationerne. Vi tilnærmede os vores felt med en eksplorativ tilgang, som gav os mulighed for at åbne feltet op og efterfølgende konkretisere os mere bestemt. Vi vil herunder også beskrive vores refleksioner omkring valg af interviewpersoner og refleksive samt etiske overvejelser vi har haft under projektet.

I udførelsen af studiet efterstræbte vi på bedste vis at lave opgaven sammen, og havde fokus på at dele arbejdsbyrden ligeligt. Vi har gennem hele arbejdsprocessen haft en åben og god dialog med hinanden, hvor vi har diskuteret og reflekteret over indhold relateret til opgaven. Vi var begge til stede under alle deltagende observationer, samt under alle interviews. Vi har igennem skriveprocessen, efterstræbt at sidde og arbejde sammen, for således at kunne sparre med hinanden. I forhold til selve frembringelsen af tekst, har vi skrevet hele opgaven sammen med undtagelse af tidligere forskning som vi begge har læst, men skrevet halvdelen af hver.

3.1 Valg af emne

Udvælgelsen af frikirken foregik ved en google-søgning på 'kristne frikirker i københavn'. Ud fra information på deres hjemmeside valgte vi at møde op til kommende søndagsgudstjeneste. Vores indstilling var at få et indblik i hvordan gudstjenesten udspillede sig, samt at benytte deltagende observation som en indgang til feltet. Vi havde altså ved den første gudstjeneste ikke valgt hvilket specifikt fokus som vi ville arbejde med. Der hæftede vi os ved at, præsten som selv var i starten af trediverne, berettede om at være ung og kristen og at det tidligere, for ham, havde været udfordrende. Dette ansporede os til at specificere os til emnet stigma, med unge som vores målgruppe. Vi ville undersøge om andre havde haft samme oplevelse og hvordan det havde påvirket dem. Til de efterfølgende gudstjenester fik vi snakket med flere unge medlemmer i kirken, og vi fik

derigennem aftalt nogle interviews. Indsamling af empiri foregik ved henholdsvis deltagende observation af gudstjenester, et tværkirkeligt ungdomsarrangement samt interviews.

3.2 Deltagende observation

At deltage til gudstjeneste og til ungdomsarrangementet gav os en intuitiv forståelse af nogle af de problematikker og udfordringer som unge kristne har i dagens samfund. Vi var deltagende både under gudstjenesten og efter. Selve gudstjenesterne lagde op til interaktion, da præsten under gudstjenesten bad os om at hilse på dem vi sad ved siden af. Efter gudstjenesten var der café i kirkens baglokale, hvor folk kunne snakke med hinanden. Fordelen ved at træde ind i felten på denne måde, var at vi fik adgang til et netværk af mulige interviewpersoner samt invitationer til at deltage til kommende arrangementer specifikt for kristne unge. Ydermere var fordelen, at vi fik talt med en stor del unge kristne, både til gudstjeneste-caféen og til ungdomsarrangementet, hvilket klædte os bedre på til, at formulere nyttige og relevante spørgsmål til udarbejdelsen af en interviewguide. Ligeledes gjorde det os i bedre stand til forstå vores interviewpersoners beretninger, da vi havde fået et initialt indblik i deres liv. At deltage til ungdomsarrangementet og gudstjenesten, medførte at vi dannede en tættere relation til nogle af de personer vi interviewede, hvilket viste sig at medføre en mere venskabelig og afslappet stemning til de kommende interviews. Dette vil vi reflektere nærmere over i afsnittet, etiske overvejelser.

3.3 Interviews

Vores interviews ligger inde for kategorien semistruktureret interview. Vores kvalitative interviews gav os adgang til interviewpersonernes livssyn og det var vigtigt for os, at vores interviewpersoner havde mulighed for at uddybe egne temaer, så længe vi så det relevant for vores hovedemne. Vores mål var at undersøge, hvordan unge kristne i en frikirke bliver mødt i samfundet af ikke-kristne, om de er påvirket af fordomme og stigma og om det påvirker de unges selvforståelse og identitet. Fordelen ved at benytte et etnografisk interview var, at vi fik muligheden for at indsamle informationer om de unges egne oplevelser, erfaringer, følelser og tanker ud fra deres eget perspektiv og forståelse. Ydermere gav det os bedre mulighed for at fordybe os i specifikke samtaler, end hvad, der var muligt under de deltagende observationer (Göransson 2019:120).

Vi strukturerede vores interviewguide på følgende måde. Vi begyndte hvert interview med at bede interviewpersonen om at fortælle om dem selv og deres daglige liv, hvorefter vi spurgte ind til deres baggrund inden for frikirken og religion generelt. Derefter spurgte vi mere ind til deres personlige forhold til tro, deres erfaringer i mødet med den ikke kristne verden, fordomme, oplevelser, følelser med mere. Vi afsluttede med at spørge ind til det fællesskab som findes i kirken og om de havde nogle spørgsmål til os. En del spurgte om vi selv var troende, hvor vi svarede ærligt, at det var vi ikke men, at vi havde en interesse for religion. Alle interviews varede omkring 60 minutter.

Det var vigtigt, at både vi som forskere og interviewpersonen havde indflydelse på hvordan interviewet forløb, for at få mest mulig brugbare data ud af det. Vi var bevidste om, at temaet om stigma muligvis kunne være sårbart for nogle af vores interviewpersoner. Vi anstrengte os derfor for at skabe en atmosfære af tillid og fortrolighed. Under alle interviews var det vigtigt for os at opretholde en god stemning og dermed få de bedst mulige forudsætninger for interviews. Vi sørgede for at opretholde vores fokus på informanten og deres fortællinger med nik eller opmuntrende ord og ved at stille opfølgende spørgsmål hvis det gav mening.

Vi forsøgte at afholde alle interviews hos en af os eller hos interviewpersonen selv. Dette valg var op til interviewpersonen og gav dem på den måde mulighed for selv, at beslutte hvad der føltes mest trygt for dem. Vi sørgede for te/kaffe og kage hvis det var hos os og medbragte kage hvis det var hos dem. På den måde bidrog vi til en afslappet stemning. De interviewpersoner vi havde mødt og tilbragt tid med på forhånd, havde en ekstra venskabelig stemning, bl.a. lavede en af vores interviewpersoner pandekager til os som vi spiste til morgenmad imens vi gennemførte interviewet. Vi valgte at optage alle vores interviews på en af vores telefoner, da vi ikke ville glemme noget vigtigt og have mulighed for at kunne citere derfra. Fordelen ved at optage var at vi udelukkende kunne fokusere på selve interviewet og at vi ikke skulle tage noter, som kunne risikere at distrahere både os og interviewperson (Göransson 2019:138). Vi valgte en telefonoptagelse, da en telefon på et bord ikke er unaturligt. Vi vurderede at det ikke var en hindring, men derimod et vigtigt redskab til, at få mulighed for at analysere vores indsamlede data. Vi informerede interviewpersonen om, at telefonen kunne slukkes på et hvilket som helst tidspunkt, hvis de følte at det var ubehageligt.

3.4 Præsentation af frikirken og interviewpersonerne

Vores felt i denne undersøgelse har været en frikirke med beliggenhed i København. Frikirken er forholdsvis lille, hvor de unge i kirken udgør en lille del af medlemmerne. Fællesskabet i kirken vægtes højt og det er vores indtryk, at alle medlemmer kender hinanden godt indbyrdes. Vi har valgt at anonymisere kirkens og interviewpersonernes navne af hensyn til deres integritet. Vi har derfor valgt ikke at give en dybdegående karakterbeskrivelse af vores interviewpersoner. I stedet vil vi fremhæve fællestræk blandt de interviewede, samt en kort beskrivelse af frikirken.

Frikirken er kategoriseret som en karismatisk kirke. Den karismatiske bevægelse findes i hele verden men i Danmark kendetegnes den ved sit fokus på musik og lovsang, sine uformelle lokaler, øget brug af teknologi, det stærke fællesskab og de livlige gudstjenester (Vejrup Nielsen, Reintoft Christensen 2021:9). Frikirker er kendetegnet ved ikke at være statsfinansieret i modsætning til den danske folkekirke og de er derfor udelukkende finansieret af kontingent fra medlemmerne, donationer og frivilligt arbejde. Kirkens medlemmer er generelt meget aktive, hvilket reflekteres i afholdelse af mange forskellige arrangementer, samt medvirken i ugentlige gudstjenester. Vi interviewede i alt 8 kristne, som alle var medlem af samme kirke:

Simon 26 år gammel

Charlie 20 år gammel

Morten 26 år gammel

Ulrik 20 år gammel

Søren 30 år gammel

Rebecca 29 år gammel

Line 25 år gammel

Nanna 25 år gammel

Det var vigtigt for os at forskellige køn og aldre var repræsenteret, men fordi studiet handler om kristne unge, valgte vi ikke at inddrage folk over 30 år. Alle interviewpersonerne var meget aktive i kirken og var til stede til samtlige af de gudstjenester vi deltog i. Fællesskabet sås især i form af netværksgrupper og de mange arrangementer, som alle også deltog aktivt i. Nogle af de unge i kirken har skabt deres egen gruppe, hvor de ofte mødes og snakker om deres tro og diskuterer aktuelle emner. Det var vigtigt for alle vores interviewpersoner at opretholde et tæt forhold med

Gud, hvilket blev gjort på forskellige måder, blandt andet gennem bibellæsning og bøn, men også gennem musik og lovsang, både privat og til gudstjenester.

3.5 Bearbejdning af data

Da vi var færdige med at interviewe vores informanter, gennemførte vi transskriberinger af dem alle. Efter transskriberingen valgte vi at kode vores interviews ud fra forskellige temaer, samt hvilke temaer som gik igen i de forskellige interviews. Temaerne var: religiøs opvækst og fortid, identitet og identitetskabelse, tvivl og identitetskrise, barnetro til voksentro, mødet med det sekulære samfund (herunder medier, os og dem, stigma, fordomme), individuel trosforståelse/trospraksis og fællesskabet.

3.6 Ethiske overvejelser

Da vi har haft så meget personkontakt med vores informanter, har det været vigtigt konstant at reflektere over diverse etiske problemstillinger. Nogen har vi været opmærksomme på fra starten og andre er opstået undervejs. Under alle deltagende observationer vi har gennemført, har vi gjort opmærksom på, at vores indgåen i de forskellige sociale situationer, har været grundet vores projekt. Da det har været under religiøse omstændigheder, har vi ofte fået spørgsmål omkring vores egen religion og om vi var søgende i forhold til kristendommen. Her har vi gjort klart, at vi ikke selv er religiøse og at vores deltagelse ikke skyldes en religiøs søgen. I begyndelsen af alle interviews, har vi gjort opmærksom på, hvilken slags opgave de skulle indgå i samt, at de vil fremstå anonyme. De er spurgt om samtykke til lydoptagelse og gjort opmærksomme på mulighed for at stoppe interviewet eller trække samtykke tilbage under interviewet. I situationer hvor spørgsmål og samtaleemner kan være personlige og for nogen måske grænseoverskridende, har det været vigtigt for os, at gøre opmærksom på at interviewpersonen altid har retten til at vælge ikke at svare og dermed ikke overskride nogens personlige grænser. Det har dog ikke været tilfældet i nogle af vores interviews, at interviewpersonen har valgt ikke at svare.

Derudover har vi skulle opretholde en reflektiv tankegang under hele forløbet, hvilket er vigtigt i enhver form for menneskelig kontakt under et feltarbejde. Dette gjorde vi for at sikre, at vi forblev neutrale og for at sikre, at vi reflekterede over egen rolle i forsker-interviewperson relationen (Davies 2008:4). I forhold til magtforholdet imellem os og interviewpersonerne, er der få ting som

vi har fundet relevante at nævne. Vi har været opmærksomme på, at vi er to forskere og at vi har siddet overfor én interviewperson, hvilket kan have virket intimiderende overfor interviewpersonen. Derfor valgte vi fra starten, at en af os skulle tage styringen i det pågældende interview. Den anden kunne eventuelt komme med inputs undervejs eller kommentarer til slut. Vi mener at dette har været succesfuldt, da en stor del af interviewpersonerne udtrykte velbehag med smil, grin og begejstring imens de delte ud af deres tanker. Andre faktorer som er vigtige at overveje når man reflekterer over ens rolle i forhold til interviewpersonen, er social status og alder (Davies 2008:110). Vi fandt at fordi vores alder var så tæt på interviewpersonernes, var det nemt at falde ind under en "venne"-kategori, hvilket vi især er blevet opmærksomme på efterfølgende i takt med, at vi stadig får invitationer til arrangementer de afholder og fødselsdagshilsner. Vi ved, gennem vores analyse af empirien, at mange af interviewpersonerne var opmærksomme på, at de som unge kristne var en minoritet. Der ligger der en ubalance i magtrelationen, som placerer os som de "normale" blandt unge i samfundet og dem som de "unormale", som vi har været opmærksomme på.

4. Stigma af unge kristne

4.1 Oplevelser af stigmatisering som ung kristen

Som tidligere beskrevet opstår stigmatisering, når en karakteristisk egenskab i en specifik social interaktion, medfører negative forudsætninger for individet, gennem en stereotyp klassificering. En overvejende del af de kristne unge vi interviewede berettede om oplevelser, hvor deres kristne overbevisning i en eller anden grad havde medført negative sociale konsekvenser. Hos interviewpersonerne var oplevelserne af forskelligartet karakter, hvor nogle havde oplevet en eksplicit social afvisning, havde andre i højere grad oplevet at blive verbalt konfronteret og udspurgt i forhold til deres kristne tro. De fleste af de episoder, som blev forelagt af vores interviewpersoner, var episoder, som havde fundet sted i en sekulariseret kontekst. Hovedsageligt var det oplevelser, som var foregået i skolerelaterede sammenhænge, ofte i slutningen af folkeskolen eller i gymnasiet, hvor de befandt sig i en kontekst, som eneste tydeligt kristent troende i deres klasse.

Line beretter om en oplevelse, hvor hendes kristne overbevisning afstedkom regulær mobning:

”Jeg blev mobbet i den skole jeg flyttede til (...) de var meget sådan ‘Hun er ikke ligesom os, hun gider ikke bagtale [på grund af sin tro]’. Jeg blev stemplet ud af klassen. Det var meget på grund af min [kristne] tro”
(Line)

Line beretter, at hun ikke ønskede at bagtale andre, da det ifølge hende gik imod hendes tro. Hun oplevede, at hendes klassekammerater ekskluderede hende. Hendes kristne overbevisning medførte i hendes tilfælde social afvisning. En anden interviewperson, Morten, berettede om en episode fra sin gymnasietid, hvor hans kristne overbevisning antageligt bevirkede, at to drenge fra hans gymnasie afbrød deres relation med ham.

“Jeg tror, der gik et par måneder, inden jeg fik sagt det [at han var kristen] i gymnasiet. Og der oplevede jeg faktisk, at der var to gutter, som jeg havde lidt at gøre med, at de gik til, at slet ikke ville have noget med mig at gøre. Så var det som om, at så var det ikke nogen relation der længere, overhovedet.” (Morten)

Det centrale i disse citater er, at de illustrerer, hvordan at de som unge oplevede at blive stemplet og ekskluderet på grund af deres tro. De reaktioner, de oplevede, at andre havde til det, at de var

troende, kan ses som en slags stigmatisering af det, at de er kristne. Det var dog ikke majoriteten af vores interviewpersoner, der havde oplevet så eksplicit social afvisning på grund af deres tro, omend, at samtlige af vores interviewpersoner havde erfaret verbale konfrontationer rettet mod deres tro eller kristendommen som religion. Flere havde oplevet klassekammerater, som havde stillet kritiske spørgsmål, og havde i situationen følt at skulle forsvare sin tro. En anden af vores interviewpersoner Nanna beretter på denne måde om en oplevelse i gymnasiet:

“Jeg husker stadig, jeg tror det var 2.G, (...) og satte mig ved siden af min klassekammerat og så sagde han ud af ingenting ‘altså tror du virkelig Jesus han døde på korset for så mange år siden?’ Og jeg var bare sådan, ‘ja det gør jeg da’ og han var bare sådan, ‘fuck du er mærkelig’, sådan ja, så der har været helt vildt mange fordomme! (Nanna)

Nanna beretter, at hun blev stemplet som ‘mærkelig’ på grund af sin tro på skabelsesberetningen. Citatet illustrerer desuden, at hendes klassekammerats kommentar blev rettet specifikt mod hende og ikke bare kristendommen som religion. Ydermere fortalte Nanna, at hun i gymnasiet ofte skulle ‘stå på mål for en hel religion’, og ofte med en følelse af at skulle ‘forsvare’ sin tro. Flere af interviewpersonerne berettede om lignende episoder, hvor hovedsageligt klassekammerater havde gjort grin med kristendommen eller konfronteret deres kristne tro med et kritiske spørgsmål. Empirien understøtter således udfaldet som ses i studierne af Moulin (2011) og Holmquist Lidh (2016). Ligesom flere af vores interviewpersoner gav udtryk for, beskrev flere af eleverne i de studier, at de følte sig påduttet en rolle som repræsentant for deres religion og følte, at de til tider skulle agere forsvarer. Flere af vores interviewpersoner berettede lignende oplevelser om, at de i skolerelaterede sammenhænge havde følt, at de skulle ‘forsvare’ deres tro, blandt andet Nanna som ofte følte at hun skulle stå til ansvar for de dele af kristendommen som hendes ikke-kristne klassekammerater ikke forstod.

Empirien indeholder også beretninger fra interviewpersonerne, der vidner om at de i institutionelle sammenhænge havde oplevet, at kristendommen blev set ned på. De to hovedsagelige punkter de berettede om, hvor de til dagligt oplevede noget der kan karakteriseres som institutionelt stigma, var i religionsundervisning og i medierne. En af vores interviewpersoner, Ulrik, fortalte om en udsendelse af aftenshowet på DR1, hvor emnet som blev diskuteret, var vielse af homoseksuelle i folkekirken. Ulrik mente, at der manglede repræsentation fra kirken for at få en ‘lige’ diskussion, da der kun var debattører i showet, som var for kirkelig vielse af homoseksuelle, og ingen som var

imod. Han argumenterede for, at der findes en generel mangel på folk fra kirken i diskussioner som disse i medierne. En anden interviewperson, Rebecca berettede, at hun oplevede, at 'medierne' portrætterede kristne på en bestemt måde.

“Jeg tror mere det er fordomme der er skyld i det. Der synes jeg, at det er sådan noget som Netflix og medier. Når der er en kristen med i en film eller i en serie, så er det den onde, eller en ond kult, hvor det ofte er noget med homoseksualitet, og de hader dem bare, og de skal bare nakke dem. Eller at der er en eller anden sur kristen mor, der begrænser sit barn. Jeg synes tit det er sådan, når man ser film, at den der er kristen i filmen er altid træls.” (Rebecca)

Ifølge Ulrik og Rebeccas beretninger, mangler der positiv repræsentation af kristne mennesker og af selve kristendommen i de mainstreammedier. Ulrik fortæller desuden om sin oplevelse af kristendomsundervisning i de danske uddannelsesinstitutioner. Her oplevede han et generel kritisk syn på kristendommen og han fortalte om oplevelser af, at kristendommen ofte kritiseres, både i religionsfaget og i de andre fag. Denne oplevelse deles af en anden interviewperson Charlie.

“Jeg har en sproglig studentereksamen og har både haft religion og filosofi og historie og what not. Der har religion ikke altid det bedste lys.” (Charlie)

Ulrik og Charlie beskriver, at de igennem deres uddannelse har oplevet, at kristendommen er blevet set ned på. At kristendommen i institutionelle sammenhænge bliver set ned på, er for Ulrik et fænomen, som han fortæller, genfindes i hans kirkelige omgangskreds. At kristne folkeskoleelever føler, at kristendommen ikke bliver respekteret i især religionsundervisningen, genfindes i forskning fra England og Sverige (Moulin 2011, Holmquist Lidh 2016). Her beskrives det, at eleverne oplevede at kristendommen i undervisningen bliver fremstillet som overfladisk, stereotyp og generelt i et billede som de ikke kunne genkende. Det danske uddannelsessystem, og i særdeleshed den danske folkeskole, er essentielle samfundsinstitutioner, som spiller en normsættende rolle i samfundet og som derfor på sin vis afspejler og reproducerer de normer, som gør sig gældende i samfundet.

Goffman anfører, at den stigmatiserede, gennemgår forskellige faser, hvor den bliver bevidst om de gængse normer som råder i samfundet, og senere bliver bevidst om sit stigma, og hvilke konsekvenser det potentielt kan udløse (Goffman 2009:73). Vi oplevede, at en stor del af vores

interviewpersoner gav udtryk for, at de følte, at mange havde fordomme omkring kristne generelt. Flere oplevede at blive selvbevidst og fortalte, at de tænkte meget over, hvad andre mon tænkte om dem, når de fortalte at de var kristne. Charlie fortalte det på følgende måde;

“Nogle gange kan man nok have mange fordomme om sig selv. Jeg fanger mig selv i at være virkelig sådan, åh hvor må jeg bare virke så middelalderlig overfor andre mennesker. Det er jeg bange for. Jeg bliver irriteret over, at nu skal jeg fortælle det her individ, at jeg går meget op i kristendom og kirke og tro, og så tænker de bare at jeg er ondskaben selv” (Charlie)

Her ses det hvordan Charlie er bevidst om, hvilke fordomme og forudindtagelser som han tror ikke-kristne personer besidder. Det kan tolkes som om, at Charlie har internaliseret fordomme som han tror andre har om kristne. Han er bevidst om, at en kristen tro er potentielt stigmatiserende i og med at han tror, at folk sætter ham ind i en stereotyp opfattelse, som ‘middelalderlig’ og som ‘ondskaben selv’.

De ovenstående beretninger fra vores interviewpersoner, illustrerer, hvordan en kristen overbevisning kan være årsag til negative sociale konsekvenser. For nogle af vores interviewpersoner medførte det, ifølge dem, til en eksplicit social afvisning, og nogle italesatte overfor os, hvordan de oplevede, at de blev ‘latterliggjort’ på grund af deres tro og kristendommen i skolerelaterede sammenhænge blev set ned på. Ydermere var der en fælles opfattelse af, at mange havde fordomme om kristne generelt. Det går da an at kategorisere disse oplevelser som stigmatisering, da de ligger sig op af Goffmans definition, om at et individ besidder en egenskab, der udmærker sig, og medføre et negativt billede af individet, som øvrige egenskaber ikke er i stand til at rette op på (Goffman 2009: 46).

4.2 De unges håndtering af stigmatisering

Håndteringen af stigma ses på forskellige måder hos de unge kristne. Måden vores interviewpersoner vælger at give sin tro til kende på, fortæller noget om hvordan, de håndterer den generelle stigmatisering af deres religion. De fleste fortalte, at de undlod at fortælle om deres kristne tro som det første, når de mødte nye mennesker. Det var noget, der i overvejende grad skulle leveres på en ‘naturlig’ måde. Der forekom også en tendens til, at flere oplevede, at de var ‘mere’ åbne omkring deres tro, da vi interviewede dem, end de havde været tidligere. Her fortalte flere, at

de havde været diskrete og tilbageholdende omkring deres tro, og havde forsøgt ikke at gøre opmærksom på den. Flere gav altså udtryk for at have benyttet det som man med Goffmans teori kan kalde informationskontrollerende teknikker (Goffman 2009:133), idet de bevidst valgte ikke at tilkendegive sin tro i sociale sammenhænge med ikke-troende.

Desuden drog to af vores interviewpersoner en direkte parallel mellem negative oplevelser de havde haft tidligere med deres begrænsede åbenhed omkring deres tro. Som tidligere nævnt betonedes Morten, om hans tidligere oplevelse i gymnasiet, hvor to drenge afbrød deres relation til ham efter tilkendegivelsen af sin tro, havde haft indvirkning på, at han i dag ikke er så åben omkring sin tro. Derudover fremhævede Morten to andre grunde til, hvorfor han valgte at være diskret omkring hans tro. For det første følte han, at når han tilkendegav sin tro, satte det ham i en bestemt scene, der kunne føre til kritiske spørgsmål, som han ikke ønskede. For det andet, nævnte han, at frygten for at blive afvist også spillede en rolle. Ligeledes begrundede Søren, hvorfor han ikke ønskede at snakke om sin tro i mødet med andre ikke-troende i en tidligere oplevelse.

“Jeg havde en [skolekammerat] i min gymnasieklasse, der sagde at grunden til krig, det var jo på grund af religion og hun var meget sådan at det [religion] gør intet godt og det er jo kun dumme mennesker der tror på noget religiøst og det har sikkert også haft indflydelse på, at det ikke er det jeg har lyst til at snakke om”
(Søren)

De fleste af vores interviewpersoner beskrev, at de ønskede at være åbne omkring deres tro men selvom ønsket var der, så blev der i praksis ofte taget et valg om ikke at fortælle det til at starte med. For eksempel udtrykte Morten det på følgende måde, da vi spurgte ham om han fortalte nye mennesker om sin tro:

“[Nej] Det er et af de punkter jeg gerne vil være bedre til bare at få det sagt. Fordi det synes jeg måske ikke altid jeg er så god til som jeg gerne ville. Det bliver ikke nemmere med tiden. Det er i hvert fald min oplevelse, at det faktisk bare er nemmere at få det sagt og så må folk så tage stilling til om de vil være venner med mig eller ej” (Morten)

Morten har en antagelse om, at hans tro kan være afgørende for, om andre vil danne en relation med ham, grundet hans tidligere dårlige oplevelse. Morten fortalte også, at fordi han havde været diskret omkring sin tro på sit nye arbejde, var der gået lang tid før han havde opdaget, at en af hans

kollegaer også var kristen og kom i en frikirke han kendte. Dette kom som en stor overraskelse for Morten som gav udtryk overfor os, for at han syntes at det var dumt da han formentlig var gået glip af nogle gode snakke, fordi ingen af dem havde sagt det højt nok.

Ved ikke at give deres tro til kende kan de unge passere som normale. Deres kristne overbevisning kan ikke aflæses ud fra deres fysiske persona. De kan således indgå i kategorien som Goffman betegner; *potentielt miskrediterede*. Den potentielt miskrediterede, udmærker sig ved at blive sat i et dilemma om, hvorvidt personen skal fortælle omverdenen om sit stigma eller hemmeligholde det (Goffman 2009:83). For de kristne unge betyder det, at de kan vælge at være åbne omkring deres tro eller vælge, som Goffman udtrykker det, 'at passere' og hemmeligholde deres tro. Men at vælge 'at passere' er ifølge Goffman ikke uden omkostninger, da den potentielt miskrediterede betaler en psykisk pris, ved at konstant at gå rundt med en frygt eller angst for at blive afsløret (Goffman 2009:127).

Ubehaget ved at vente med at tilkendegive sin tro i sociale sammenhænge kan genfindes hos nogle af vores interviewpersoner. Line formulerede sig på følgende måde:

"Jeg føler at jeg skal snakke om det [sin tro] hurtigt. Altså sådan der er helt sikker den der 'jeg skal helst lige få det her overstået' tanke hos mig selv og efter det kan jeg rigtigt slappe af" (Line).

Omend Line ønskede at få sagt hun var kristen hurtigst muligt, synes hun, at det i praksis var vanskeligt. Beskrivelsen af, at hun først rigtig kunne slappe af, når hun havde fortalt, at hun var kristen, implicerer, at hun ikke trives i at holde sin tro tilbage.

Morten og Lines beretninger illustrerer det dilemma de som 'potentielt miskrediterede' står overfor. De ønsker egentlig at være åbne omkring deres tro, men undlader at fortælle andre om deres religiøse overbevisning, da det i nogle situationer kan være fordelagtigt at "passere" og dermed blive betragtet som normal (Goffman 2009:115). De ved ikke, hvordan den anden part vil reagere og hvilken betydning det vil have for den fremtidige relation med denne part, hvilket er vigtigt, da det ligger i menneskers natur at blive accepteret og anerkendt (Jacobsen, Kristiansen 2009:14). Frygten for at blive afvist på grund af sin tro, som berettes af flere af vores interviewpersoner, findes også i andre konklusioner fra lignende studier. I undersøgelsen omhandlende unge kristne og muslimer i Oslo, genfindes bekymringen hos de unge kristne, over deres religion i sociale

sammenhænge med det resultat, at de hemmeligholdte og nedtonede deres kristne tro (Vassenden and Andersson 2011).

Som tidligere beskrevet, var der en gennemgående 'stigma-bevidsthed blandt vores interviewpersoner. Denne stigma-bevidsthed kom også til udtryk i selve interviewsituationen. Når den stigma udløsende egenskab er blevet tilkendegivet, kan den stigmatiserede benytte teknikken 'sløring' til at forsøge at forhindre stigmaet bliver unødigt påfaldende. Den stigmatiserede forsøger således at reducere spændinger, som grundet stigmaet, opstår mellem den stigmatiserede og den normale (Goffman 2009:143). Da vi spurgte ind til specifikke religiøse emner, oplevede vi, at flere af vores interviewpersoner var selvbevidste og på en måde tog forbehold overfor vores eventuelle fordomme om kristendommen. Det kom særligt til udtryk, da vi spurgte ind til om interviewpersonen havde oplevet mirakuløse hændelser i sit liv, hvilket de fleste af vores interviewpersoner havde. Da Nanna skulle til at berette om et møde hun havde haft med Jesus, indledte hun historien med at sige; *"Ej i syntes sikkert jeg er mega mærkelig når jeg siger det, men nu får i det bare [historien]"*. Da hun i en anden sammenhæng er i færd med at fortælle om et mirakel hun havde oplevet, hvor hendes ben var blevet helbredt som følge af bøn, begyndte hun historien således; *"Ej jeg ved altså ikke om det er for vildt for jer at høre lige nu på en uskyldig eftermiddag"*.

I et andet interview, hvor Line fortalte om en episode, hvor hun så Jesus, afsluttede hun sætningen med at sige, at historien nok ikke gav så meget mening for os og hentydede til, at det var fordi vi ikke var troende. Da vi spurgte om hun ville uddybe historien, svarede hun, at det var dejligt at vi var interesserede fordi hun ikke ville uddybe, hvis det var 'for meget' for os. Både Nanna og Lines udtalelser indikerer, at de ikke havde lyst til fremstå som skøre eller mærkelige. Det kan ses som, at Nanna og Line benyttede sig af sløringsteknikken. Deres formuleringer kan således ses som et udtryk for, at de er bevidste om, at den måde de forstår verden på, afviger fra det normative livssyn, og derfor kan de fremstå som anderledes. Ved at formulere sig på den måde giver de udtryk for, at de er selvbevidste om det stigma, der findes og forsøger på den måde at reducere risikoen for at blive set som alt for unormal.

Ligesom Goffman, findes der også teori fra Jenkins, som kan forklare, hvorfor unge kristne vælger at tilbageholde information omkring sin kristne tro. Ens offentlige billede er baggrund for mange ting i en persons sociale liv, blandt andet den måde man bliver behandlet på og hvilke krav der

stilles til en. Det er derfor naturligt gerne at ville have kontrollen over ens offentlige billede (Jenkins 2006:98). Det er også en måde hvorpå stigmatiserede personer, kan være med til at have indflydelse på hvor meget deres stigma vil have af konsekvenser. Denne tilbageholdelse af deres tro var kun muligt for vores interviewpersoner, fordi de ikke bærer nogle fysiske kendetegn på deres tro.

En enkelt af vores interviewpersoner, Ulrik, adskilte sig fra de andre interviewpersoner, hvad angik spørgsmålet om at tilkendegive sin tro. Ulrik oplevede ikke nogen frygt for at tilkendegive sin tro. Ulrik udtalte;

“Jeg er ikke sky for at fortælle at jeg er kristen. Så jeg går med et ret stort kors som folk plejer at lægge mærke til.” (Ulrik)

Korset Ulrik nævner, bar han om halsen, da vi interviewede ham. Det var et stort hvidt kors, som ved øjemål målte 6-8 cm, altså en størrelse som man ikke kunne undgå at lægge mærke til. Ved at bære et så stort kors, afslørede Ulrik med det samme sin tro. Man kan drage en parallel til den måde Ulrik 'afslører' sin tro på som er en afsløringsmetode, hvorpå en person afslører sit stigma ved at bære et 'stigmasymbol'. Stigmasymboler er tegn som fortæller noget om en persons sociale identitet (Goffman 2009:141). Denne afsløringsmetode kan sammenlignes med svagtseende som benytter sig af en hvid stok eller når jødiske kvinder bære davidsstjernen om halsen i New York City (Goffman 2009:141). Ved at kropsliggøre et sådant trossymbol, vælger Ulrik at gøre folk opmærksomme på sin tro, før han overhovedet har sagt noget. På den måde vælger han, at det at være kristen, skal være en af de første identifikationer som fremmede mennesker giver ham (Jenkins 2006:44) og gør det dermed muligt for kristendommen at blive en fremtræden del af sit offentlige billede.

Vores interviewpersoner oplevede stigmatisering på forskellige niveauer. Nogen oplevede at blive socialt ekskluderet på grund af deres tro. Andre oplevede, at kristendommen blev set ned på i institutionelle sammenhænge og at blive konfronteret omkring deres tro. Et fællestræk er dog, at alle er opmærksomme på, at de ofte bliver opfattet som anderledes. Mange berettede om, at de oplevede, at der generelt i samfundet var fordomme om kristne og kristendommen. Dette påvirkede også deres adfærd. Flere tøvede med at tilkendegive deres tro, når de mødte nye ikke-kristne

mennesker. Tilkendegivelsen af sin tro er centralt i hvordan andre mennesker vil skabe deres indtryk af tilkendegiveren, derfor er det en strategi for håndtering af en potentiel ubehagelig situation for den kristne. Samme strategi ses i undersøgelsen af Maria Zackariasson, som også fremhæver, hvordan hendes unge kristne interviewpersoner, enten undlod at fortælle om sin tro, eller var meget opmærksomme på hvordan de udtrykte den til de andre i gymnasiet, for at undgå eventuelle negative situationer (Zackariasson 2016:34). I forhold til den måde Goffman definerer stigmatisering, viser vores interviewpersoners erfaringer, at kristen tro kan være en egenskab, der kan medføre negative sociale konsekvenser. Ligeledes udviste vores interviewpersoner en stor stigma-bevidsthed, hvilket påvirkede dem til at benytte informationskontrollerende teknikker, for at modarbejde stigmatiseringen.

5. Identitetskonstruktion hos unge kristne

5.1 Udviklingen af en kristen identitet

Det beskrives af flere af vores interviewpersoner, at den kristne overbevisning er en grundlæggende del af deres identitet. Religiøsiteten blev set som et livssyn og som noget definerende for deres personlighed.

“Tro er jo et verdenssyn på en eller anden måde. Det er en måde man ser og oplever verden på, tænker jeg meget. Så det former jo alt, hvad jeg gør og hele sådan... identiteten” (Morten)

“Det er en meget grundlæggende del af den jeg er. Man kunne tale om den sådan, at det er jo meget definerende for den jeg er. Hvis jeg skulle give min tro væk så ville det jo ændre fuldstændig på den person jeg er” (Søren)

Udtalelserne fra Morten og Søren viser, hvordan deres tro er en basis for, hvordan de handler, tænker og responderer. Det er den måde de konstruerer deres moralske kompas på, og den måde de stræber efter at leve deres liv på. Dette er en tendens hos vores interviewpersoner. Noget alle er enige om, er den forandring, de ser i deres tro, hen over teenageårene. Det beskrives af mange som en udvikling fra barnetro til en voksentro. Denne forandring medfører, at de skal tage afstand fra den tro, deres forældre gav videre og forholde sig til deres egen tro og identitet. Tro og identitet er ikke nødvendigvis den samme ting, men for vores interviewpersoner udgør deres tro en central del af deres identitet, hvorfor det er relevant at inddrage Jenkins til at illustrere, hvordan identitet skabes og er foranderlig, blandt andet igennem den proces han kalder for indre-ydre dialektik (Jenkins 2006:43).

Da identitet er en aktiv proces, som konstant foregår, har de kristne brugt hele deres liv på at udvikle den identitet som de har nu. Derfor giver det mening når mange beretter om at have oplevet en forandring i deres kristne overbevisning igennem deres liv, hvor specielt overgangen fra barn til voksen har præget forandringen i deres tro. Identitet i voksenlivet afspejler barndommen, og derfor er det vigtigt at forstå de identifikationsprocesser, som sker i alle interviewpersonernes livsfaser, for at kunne forstå deres individuelle aldringsproces (Jenkins 2006:84), og den måde de er kommet frem til deres nuværende identitet. Med undtagelse af en enkelt interviewperson er alle vokset op i

en kirke-aktiv kristen familie. Mange deler erfaringer med at komme i kirke hver søndag, så tidligt som de kan huske og hvis de har været for små til at deltage, er mange blevet passet af frivillige i kirken, imens familie har deltaget i gudstjenester. Flere interviewpersoner har også haft en far som har været præst. Derudover er næsten alle af interviewpersonerne blevet opdraget med kristne principper og værdier og til at følge biblen som et moralsk kompas. Et barns identitetsdannelse, starter helt fra spædbarn og man begynder fra før 3-årsalderen med, at identificere sig selv og andre (Jenkins 2006:82). Det har altså været naturligt for vores interviewpersoner at følge deres forældres tro gennem barndommen, hvilket har været med til at præge deres tidlige identitetskonstruktion. I følgende citat beskriver Simon sin tro som barn;

“Ja så min far er præst, så da jeg voksede op var det naturligt med Gud, at han eksisterende, at han elskede mig og at Jesus døde på korset og det hele” (Simon)

Simon udtrykker, at Guds eksistens er meget naturlig for ham, som følge af hans fars erhverv som præst og familiens kristne livsstil. Som lidt ældre børn har mange af interviewpersoner gået på en eller flere slags kristne skoler, herunder kristen friskole, kristen efterskole, kristen højskole eller flere af delene. Herudover deler flere interviewpersoner oplevelser fra kristne sommercamps, de har deltaget i, gennem deres barndom. I denne fase hvor familien begynder at blive erstattet med børnenes jævnaldrendes sociale verden, begynder deres identifikation af sig selv at blive skabt, i relation til de andre mennesker de møder (Jenkins 2006:82). Der er ingen tvivl om, at vores interviewpersoner har mødt ikke-kristne børn og voksne før, men størstedelen af deres barndom og tidlige ungdom har for vores interviewpersoner, været konstant præget af kristendommens livssyn og normer, gennem interaktion med familie, venner, omgangskreds, kristen skolegang og aktiviteter igennem kirke. Selvom børn og unge ikke besidder samme erfaringer og kognitive ressourcer som voksne, argumenteres det for, at identifikationer virker hos dem på samme måde som hos voksne og, at vores interviewpersoner som børn, derfor aktivt har skabt deres egen identitet på lige fod med voksne (Jenkins 2006:84).

5.2 Overgangen fra barnetro til voksentro

Gymnasietiden repræsenterer for mange af interviewpersonerne deres mest fremtrædende møde med det sekulariserede samfund. Morten og Søren reflekterer i nedenstående citater, over deres tanker ved gymnasiets start.

”Jeg tror, at det var en naturlig proces i [i gymnasiet] at på et eller andet tidspunkt måtte man spørge sig selv, hvad er det egentlig jeg tror på? Er det bare det mine forældre tror på, er det det som jeg er vokset op i eller hvordan forholder jeg mig selv til det de store spørgsmål i livet” (Søren)

”Pludselig [i gymnasiet] skulle jeg begynde at tænke over, hvad er det her [troen] egentlig for noget? fordi når man bare er barn så får man det bare fra sine forældre på en eller anden måde, og så er det bare det.

Men lige pludselig blev man mødt med nogle spørgsmål af folk der ikke forstod det. Og så skulle man pludselig til at tage stilling, jamen giver det egentlig mening også for mig” (Morten)

Søren beskriver, hvordan han fik sin tro forærende som barn og, at han pludselig i gymnasiet skulle tage stilling til den og til livets store spørgsmål. Morten beskriver, at den uvidenhed som han mødte til sin tro, nu tvang ham til at tage stilling til, om det rent faktisk gav mening for ham. Begge interviewpersonerne beskriver en naturlig proces i at adskille sig fra deres forældres tro og dermed også adskille sig fra deres tidlige trosgrundlag. Den identitet, der dannes når man er et lille barn, er sværere at ændre på end de identiteter, der skabes senere i livet. Det er fordi, at man som barn kun primært har kontrollen over, hvordan man ser sig selv og ikke hvordan andre ser en. Små børn har ikke lært at forhandle identitet endnu og kan ikke stille spørgsmålstejn til menneskers ydre-identifikationer af dem. De står derfor tilbage med udelukkede indre-identifikationer og et meget ensidigt forhold til indre-ydre dialektikken (Jenkins 2006:87). Dette ses hos interviewpersonerne som ikke stillede spørgsmålstejn ved at blive identificerede med deres forældres kristne tro, som børn. De tog den kristne identitet til sig som resultat af deres kontinuerlige opvækst med kristendommen som spædbørn og igennem barndommen. I nedenstående citatet beretter Charlie, at han kan genkende sig selv i et studie han har læst, som omhandler unge kristnes adskillelse fra sine forældre og mulighed for at finde sig selv. Om sin overgang fra barnetro til voksentro formulerer Charlie sig på følgende måde;

“Altså for eksempel det der med alkohol og sex før ægteskab. Det er måske en ting der er meget af i nutiden og så det med at vokse op som ung og tage til fester og det at man også skal have en adskillelse fra det og så har hun skrevet et mega spændende studie om det og om det at gå fra en børnetro til en voksentro og det der med af finde sig selv og stå på egne ben og finde ud af hvad man selv synes om det fordi man har haft sine forældre meninger i ryggen. Det kan jeg virkelig genkende” (Charlie)

Citatet illustrerer også, at Charlie oplever at mødet med ungdomskulturen, sætter gang i en adskilleelsesproces fra sine forældre. Overgangen fra barnetro til voksentro, indebærer altså for Charlie og interviewpersonerne også deltagelse i kulturen på gymnasiet. En ungdomskultur, som vores interviewpersoner oplever, generelt er præget af store mængder alkohol og en anden tilgang til seksuelle normer. Hvilket er en markant kontrast fra vores interviewpersoners traditionelle kristne værdier. Dette understøttes også i nedenstående citat af Søren;

“Jeg syntes at sådan nogle ting har været udfordrende [i gymnasiet]. Sådan noget som sex og seksualetik og sådan nogle ting og hvor det jo også har været grænseoverskridende og det kan man sige måske er et tabu inde for den kirke jeg kommer fra” (Søren)

Vores empiri viser, at mødet med den anderledes ungdomskultur gav nogle moralske dilemmaer for de unge kristne og var en anledning til refleksioner omkring eget moralske regelsæt. Et regelsæt som indlæres gennem en kristen opvækst.

5.3 Sekularismens påvirkning af de unge kristnes tro

Nogle af vores interviewpersoner ser tilbage til gymnasiet som en tid, hvor det var meget vigtigt for dem, at have et fastlagt regelsæt, for at kunne navigere i hvad man måtte og hvad man ikke måtte. Nanna og Line beretter i nedenstående citater omkring deres regler for dem selv angående alkohol. Nanna er vokset op som kristen, og beskriver sig selv som mere ekstrem i gymnasiet, end hun er nu, hvor hun går på universitetet. Line havde ikke en kristen opvækst, men fandt selv kristendommen i løbet af folkeskolen. Hun beskriver også sig selv som mere kristen i gymnasiet, end hun er nu, på baggrund af at hun var mere opsat på at følge alle kristne regler.

“Nej, altså jeg har ændret mig fra gymnasiet af til nu. Altså hvis vi snakker helt lavpraktisk så drak jeg overhovedet ikke og det var ikke fordi jeg tænkte at Gud ikke ville have at jeg skulle drikke, men jeg er bare sådan, enten eller, nogle gange, så jeg gik bare meget all in og sagde ‘jeg drikker ikke’ og så startede jeg på universitetet igen nu og nu er jeg mere sådan, du skal bare slappe af, bare vær dig, det er okay. Så jeg tror jeg er blevet lidt mere afslappet med årene, jeg tror jeg var lidt ekstrem dengang jeg var lidt yngre” (Nanna)

”Jeg tror faktisk jeg var endnu mere kristen end jeg er nu i gymnasiet. Og så var der det her med f.eks. at jeg så sagde ‘jeg er kristen jeg drikker ikke og jeg er meget regelbaseret. Jeg gør ikke de her ting og det er det som gør mig til kristen, fordi jeg tror på Gud’” (Line)

Begge interviewpersoner var meget opsatte på at gøre alle de “rigtige” ting som kristen, hvilket for dem betød at følge visse regler, som for eksempel at afholde sig fra alkohol. Denne tankegang går igen hos flere interviewpersoner og flere udtrykker også at de ønskede at afholde sig fra sex før ægteskabet.

Ovenstående citater illustrerer Jenkins grundtese om, at identitet er foranderlig, og socialt skabt da konstruktionen af identiteter sker i vekselvirkning mellem selvet og andre (Jenkins 2006:43). Nanna og Line starter begge gymnasiet med en klar ide om, hvem de er som kristne. For at opretholde denne identitet som kristen, vælger de at opstille en række tydelige regler for dem selv. Line formulerer at hun havde ‘brug for’ reglerne:

“når man er sådan en ung en som vokser op, er det meget svært at navigere i alt det her og så har man brug for nogle rammer og nogle regler som man kan stå til ansvar overfor” (Line)

Citatet illustrerer at reglerne som de stiller op for sig selv, er til for at sikre, at de ikke overskrider deres egne grænser. Dermed undgår de at gå kompromis med deres selvbillede som en god kristen. Hvis disse regler brydes, vil de to pigers selvbillede måske blive sløret, og de vil blive i tvivl om deres egen identitet. Selvom mennesker selv vælger hvilke signaler, der udsendes om hvem man er, kan identitet dog aldrig være ensidigt, da andre menneskers billede af en, altid vil påvirke ens identitet (Jenkins 2006:45). Identitetskonstruktionen vil altid indebære en blanding af en persons eget selvbillede og personens offentlige billede, altså det som Jenkins kalder for en indre-ydre-dialektik.

Modsat dem som fik en mere ‘ekstrem’ tilgang til tro, oplevede en anden del af vores interviewpersoner, at dette møde frembragte tanker om tvivl. Flere oplevede, at undervisning i gymnasiet havde, fået dem til at tvivle på Guds eksistens. Spørgsmål om evolution og eksistentialisme havde påvirket dem, til at tvivle på deres tro. I nedenstående citat husker Simon tilbage på filosofiundervisningen som medvirkede til, at han begyndte at tvivle.

“Jeg havde filosofi da jeg gik på gymnasiet og der blev der sat spørgsmålstejn til mange af de ting som jeg troede på, så der begyndte jeg virkelig at have momenter med tvivl hvor jeg var sådan ‘jeg er færdig med det her’ og så tog jeg afstand fra troen.” (Simon)

For nogen medførte tvivlen at de tog afstand fra deres tro, hvorimod for andre bevirkede tvivlen, at de fordybede sig i andre teologiske udlægninger af Bibelen, for på den måde at kunne tilpasse troen til naturvidenskaben og en mere moderne fortælling. Blandt andet udtrykte Morten, om big bang, at han mente at jorden ikke blev skabt på syv dage, men i stedet blev skabt under syv perioder, hvor big bang indgik som den første. Charlie berettede, at han var kommet i tvivl, på grund af kirkens syn på homoseksuelle og prostituerede, som han ofte oplevede, at andre påpegede i deres kritik af kirken. Charlie fortalte, at han var enig i denne kritik og han derfor havde søgt andre bibeludlægninger, som var positive overfor homoseksuelle og prostituerede. Tvivlen udsprang ikke kun af undervisningen på gymnasiet, men også som følge af mødet med nye mennesker i en ny og anderledes verden, som medførte nye tanker, og oplevelser som ledte til tvivlen på de tidligere accepterede trosgrundlag.

5.4 Identitetskrise - hvad er en god kristen?

Som tidligere beskrevet oplevede vores interviewpersoner, at gymnasietiden medførte en påvirkning af deres tro, hvilket havde indflydelse på deres identitetskonstruktion. En af vores interviewpersoner, Søren, beskriver at mødet med ungdomskulturen i gymnasiet medførte en form for identitetskrise. Det konfronterende møde med det sekulære samfund resulterede i, at han hverken blev mere 'ekstrem' eller tvivlende i sin tro, som andre har tilkendegivet. I stedet fortæller Søren, at da han startede i gymnasiet blev han konfronteret med, at der var flere niveauer at være kristen på, hvilket prægede hans person.

“Det var som om der ligesom er niveauer på det [at være kristen] og det har jeg jo aldrig tænkt på at der var (...) og det tror jeg hænger sammen med en identitetskrise og hvad betyder min tro egentlig for mig. Hvornår er man en god kristen? Nogle gange er der den med at du kan være kristen eller du kan være kulturkristen og det er dem som er i kirke til jul og til påske men de rigtige kristne er dem som kommer i kirke regelmæssigt og husker at bede og læse i biblen og sådan nogle ting, hvor man kommer til at tegne det lidt karikeret op, så rigtig mange af mine ungdomsår og i gymnasietiden, der havde jeg sådan kronisk dårlig samvittighed fordi jeg levede et liv, hvad skal man sige, udenfor kirken, med fester og gå i byen og alt sådan noget men på samme tid havde jeg dårlig samvittighed over at jeg gjorde det fordi at jeg havde svært ved at være i det der.” (Søren)

Sørens citat indeholder en tankestrøm om begrebet “en rigtig kristen”, som kom i kraft af de reaktioner han mødte fra folk, der ikke helt forstod hans tro. Han fortsætter sætningen med at fortælle om hans oplevelse i gymnasiet, hvor han følte kronisk dårlig samvittighed over at være kristen, men på samme tid at have et liv udenfor kirken, som indeholdt alkohol, fester og byture. Senere i interviewet beskriver han denne balance, som “*at stå med et ben i hver lejr*” og, at det ledte til en form for identitetskrise hos ham. Jenkins snakker om ‘mistet eller sammenblandet identitet’ som et fænomen, der kan opstå hos dem, som står i en identitetskrise (Jenkins 2006:30). Dette fænomen ses hos Søren, som står i en situation, hvor han ikke kan fastlægge sig på en identitet, men identificerer sig med flere forskellige ting, som i hans tilfælde er meget modsatrettede af hinanden.

Da identitet er en aktiv proces, er det ikke unormalt, at interviewpersonernes identitet bliver genforhandlet i forbindelse med gymnasietiden. Det er ydermere heller ikke unormalt, at de har oplevet identitetskrise på forskellige niveauer. Nye mennesker og nye indtryk vil have indflydelse på processen, men da interviewpersonernes kristne identitet blev etableret så tidligt i deres liv, er det også naturligt, at ændring i identitet blev oplevet som meget forvirrende (Jenkins 2006:87). Det var derfor naturligt i denne tid, med nogle ekstra intense indre genforhandlinger af deres kristne identitet. De unge kristne har til dels kontrol over, hvordan de gerne vil opfattes af omverdenen, men fordi deres identitetskonstruktion sker på baggrund af indre-ydre-dialektik, vil andre menneskers holdninger, altid have en indflydelse på deres identitet (Jenkins 2006:45). Derfor spillede holdninger, som deres medstuderende havde om dem, for eksempel, at man var mærkelig, eller at man var “meget kristen” fordi man ikke ville drikke sig fuld, en rolle i at udfordre deres selvbillede og dermed deres identitet.

5.5 En genforhandlet voksentro

De erfaringer som vores interviewpersoner fik igennem teenageårene, ledte til forandringer i relation til deres tro. Det fremgik, at den måde som de håndterede mødet med det sekulære samfund i de sene teenageår, ledte dem til et nyt standpunkt i deres tro. Flere så tilbage på tiden som svær, men anskuede den også som vigtig i deres personlige udvikling og for den person de er i dag. Charlie og Simon, som tidligere har tvivlet meget, beretter, at deres måde at møde tvivlen på, har ændret sig i dag. Charlie fortæller, at han forsøger at leve med tvivlen.

“I dag prøver jeg at finde ro i ikke at finde et svar og i at vide at der måske kommer en problematik i morgen som jeg kan svare på. Jeg forsøger at nyde søgen og prøver at nyde tvivlen og opleve at jeg intet ved”

(Charlie)

Søren, Nanna og Line som oplevede, at de i gymnasiet havde været mere ‘ekstreme’ i relation til deres tro, beretter at de i dag ligeledes har en stærk tro, men at de har et andet forhold til de regler som de tidligere havde sat op for sig selv. De fortæller at de ikke længere afholder sig helt fra alkohol, som de tidligere havde gjort og nu generelt har et mere afslappet forhold til reglerne. Søren anskuer forandringen i forhold til regler i kristendommen på følgende måde;

“...til at starte med var jeg meget sådan, jeg skal bare have én øl og så ikke mere men hvor jeg så lærte at rykke mig lidt i forhold til det, og det tror jeg hænger sammen det her opgør med troen som dommer med regler, til at blive noget lidt mere levende og noget som hvor jeg lever i lyset af det jeg tror på og ikke efter en eller anden regel.” (Søren)

Søren fortæller, at han blev presset af sine medstuderende, som ville se, hvor mange øl de kunne få ham til at drikke. Dette var både grænseoverskridende for ham, men på samme tid fik det ham til at reflektere over “troen som dommer”, hvilket ses i citatet. Han ønsker ikke at leve i skyggen af en tro med en masse regler, men i stedet i lyset af det han tror på. Ligeledes findes der momenter, som Nanna beskriver at hun i bakspejlet ville have håndteret anderledes. Blandt andet de kritiske spørgsmål som hun ofte modtog fra andre. Dem ville hun gerne have håndteret mere afslappet.

“Jeg kan huske at jeg syntes det var svært fordi jeg ville så gerne forklare mig, igen jeg tror jeg var meget aktiv dengang og var meget ekstrem. Nu ville jeg ønske jeg havde sagt [til mig selv], det er også okay at sige til ham at jeg faktisk ikke kender svaret. Det er okay ikke at kunne svarene men jeg oplevede tit, at jeg skulle forsvare min tro rigtig meget” (Nanna)

Teenageårene lige før og i gymnasiet viste sig som en essentiel del af vores interviewpersoners unge liv, når det kommer til identifikationsprocesser og identitetsdannelse. For alle sås denne tid som et vendepunkt, hvor de følte det nødvendigt at lave en adskillelse fra deres forældres tro, for at skabe deres eget trosgrundlag. På samme tid var det første gang de mødte det sekulære samfund så kontrastfyldt til deres kristne opvækst. Denne proces er blevet beskrevet af flere interviewpersoner, som at gå fra barne- til voksentro og i den forbindelse ser vi, at mange havde en længerevarende refleksion over, hvad de egentlig tror på, og hvorfor de tror på det.

5.6 Identitet i sociale relationer - os og dem

Jenkins understreger hans mening om, at sociale og individuelle identiteter ikke kan adskilles, da alle identitet ifølge ham er sociale identiteter. Mange af vores interviewpersoner giver udtryk for at det stærke fællesskab de oplever i kirken, ikke kan sammenlignes med fællesskaber de var en del af i gymnasiet eller i andre sammenhænge.

”Jeg synes at fællesskabet [i kirken] har en helt anden dybde [end det i gymnasiet], fordi vi har den her fælles forforståelse af at vi på en eller anden er i familie, ik? At vi er brødre og søstre i Kristus så at sige. Og hele det grundlæggende syn man har på hinanden, fordi vi er enige om det så, det gør bare noget for fællesskabet og det synes jeg helt klart at man kan mærke. Også selv når jeg kommer i andre kirker, selv der havde jeg det på samme måde, som jeg føler det er i vores kirke. Den der fornemmelse syntes jeg der er, kontra de ikke kirkelige fællesskaber” (Ulrik)

Selvom Ulrik gik på et musikalsk gymnasium, hvor de alle havde musikken til fælles, beskriver han i citatet, at han ikke oplevede samme fællesskabsfølelse i den forbindelse, som han gør i kirkelige kredse. Selv de mennesker som han møder i andre kirker, som han ikke har en tidligere relation til, føler han sig tættere med, end de ikke-kristne som han gik i gymnasiet med. Beskrivelsen af relationer til andre kristne genfindes hos Simon, som oplever, at der opstår en øjeblikkelig dyb relation med nye mennesker, udelukkende på baggrund af en fælles tro.

”Selvfølgelig har jeg venner udenfor kirken, men ingen som er lige så tætte. For mig, har jeg virkelig lært hvordan en fælles tro bare kan gøre den første kontakt nemmere fordi vi vitterligt er brødre og søstre også med tilfældige mennesker og jeg kan med det samme mærke en connection fordi vi har den samme tro og det gør også relationer dybere og det har jeg oplevet” (Simon)

Jenkins teori om kollektive identifikationer bygger på ligheder såvel som på forskelle. For at være en del af noget kollektivt, kræver det, at man har noget signifikant til fælles. Men for at det som er fælles, kan blive anerkendt, skal kollektivets forskelle fra andre kollektiver, også anerkendes. Det man har til fælles som en gruppe, er nemlig også forskelligheden fra andre (Jenkins 2006:105). De unge kristne tegner alle et billede af et utrolig stærkt indbyrdes kristent fællesskab.

Jenkins skelner begrebsmæssigt mellem kollektiverne *grupper* og *kategorier*. En gruppe har en gensidig anerkendelse fra medlemmerne indbyrdes, hvor en kategori defineres mere vilkårligt, på baggrund af noget medlemmerne har til fælles (Jenkins 2006:107). En gruppeidentitet skabes altså på baggrund af en indre kollektiv definition på hvem medlemmerne er, og omvendt skabes kategoriseringen på baggrund af en ydre kollektiv definition (Jenkins 2006:108). Selvom der kan være overlap i grupper og kategorier, ses det i henhold til vores interviewpersoner, at deres kristne kollektive identitet skabes på baggrund af, at være en gruppe. De føler sig forbundet til hinanden, selv til de kristne mennesker som de ikke kender. På samme tid føler de sig anderledes end de ikke-kristne, så meget at deres definition på dem selv godt kan betegnes som "ikke, ikke-kristen". Der kan også argumenteres for, at "ikke-kristne" er en kategori, da Jenkins påpeger at medlemmer af kategorier ikke altid tænker over, at de er med i en kategori, hvor imod en gruppe er noget man mere aktivt er med i og som man er klar over (Jenkins 2006:106). Grupper og kategorier er altså en forklaring på, hvorfor vores interviewpersoner føler sig mere hjemme i deres kristne fællesskaber, end de gør andre steder, som i gymnasiet, og på samme tid hvorfor de ikke-kristne gymnasieelever muligvis oplever, at de kristne er fundamentalt anderledes end dem selv. Måden de kristne fremhæver hinanden på, som brødre og søstre, demonstrerer hvor stærkt et bånd en gruppe kan skabe og hvor stor en indflydelse de har på deres dannelse af sociale identitet.

Noget interessant som understøtter gruppens centrale rolle i relationsdannelse, er beretninger fra Søren og Simon som begge oplevede, at venskaber som tidligere havde været mere overfladiske, blev meget dybere, så snart den anden part også blev religiøs eller spirituel.

"Jeg har haft nogle gode relationer gennem årene. For nyligt var der en kammerat som ved at jeg er kristen og jeg snakkede så med ham og så begyndte han lige pludselig at spørge ind til det, altså sådan, han har altid vidst at jeg var kristen, men har aldrig spurgt dybere ind til det. Men her så lige pludselig var han interesseret i hvad det gør ved mig og hvorfor og så er det fordi han selv havde oplevet noget, det var så noget buddhistisk eller en spirituel søgning" (Søren)

"En af mine bedste venner, vi var altid gode venner, han var ikke kristen, men han frastødte faktisk tro men vi var stadig gode venner og var ofte sammen. Men så en dag da han kom hjem fra Australien havde han mødt Gud på en meget kraftfuld måde og så da vi var sammen den weekend efter han kom hjem, kunne jeg mærke at vores forhold over 10 år, var blevet så meget dybere. Så jeg tror at der er en dybde i relationer

som jeg har med kristne mennesker som er svær at få med ikke-kristne mennesker af en eller anden grund”
(Simon)

Søren sammenligner situationen med at være gode venner med en som stemmer Dansk Folkeparti, hvis man selv stemmer Enhedslisten fordi man på sådan et fundamentalt niveau er uenige derfor, for at holde den gode stemning, altid kun vil snakke om overfladiske ting og vil derfor aldrig få den dybe forståelse af hinanden.

Vores interviewpersoner bliver altså tættere med dem, de har fælles identifikationer med, og er i samme gruppe med. Hele teorien om at sociale identiteter og gruppeidentiteter, skabes i relation til andre identiteter og andre grupper, genfindes hos Thomas Hylland Eriksen i artiklen *”We and Us: Two Modes of Group Identification”* hvori Eriksen udforsker ”us-hood” og ”we-hood”, med Mautitius’ meget etnisk blandede samfund som eksempel (Eriksen 1995). Eriksen foreslår at der findes to forskellige tilstande af gruppetilhørighed; ”we-hood” og ”us-hood”. For at en gruppe ser sig selv som ”vi”, må de stå sammen om noget fælles og det kan defineres som en intern fællesskabsfølelse. Derimod er det at være ”os” defineret ved at have en fælles ekstern agent, som en fælles fjende (Eriksen 1995:427). Teksten beretter også om, at grupper, som oplever modgang i perioder, kan blive påvirket til at få styrket deres sociale identitet (Eriksen 1995:428). For at sammenligne med vores gruppe af kristne, opleves det af mange, at de bliver sat i en fælles bås som noget negativt, hvilket ifølge Eriksens argument, har forstærket deres sociale identitet og deres ”us-hood”. Den vægt de kristne ligger på at identificere sig selv som kristen, i modsætning til de ikke-kristne, forstærker deres ”us-hood”, da det fremhæver de ikke-kristne som en fælles ”modsatning”. De kristnes ”we-hood” fremhæves derimod når der fokuseres på de ting, som de er fælles om som gudstjenester, fælles bøn, fælles værdier og så videre og kan også forklare den fællesskabsfølelse som de kun føler, når de er sammen med andre kristne.

6. Sammenfatning og Konklusion

Vi har gennem beretninger fra otte kristne i alderen 20-30 år undersøgt, hvordan de har oplevet stigmatisering af deres tro og hvordan deres tro og identitet har udviklet sig i de sene teenageår, igennem mødet med det sekulære samfund. Vi har ved hjælp af vores empiri, udvalgt nogle centrale faktorer som vi anser for at have haft indflydelse på, hvordan deres tro er blevet udviklet fra en barnetro til en mere modnet voksentro, samt hvordan dette har været afgørende for deres identitetskonstruktion.

På baggrund af Erving Goffmans definition på stigma og gennem fortællinger om oplevelser fra interviewpersonerne, kan vi identificere, at de kristne har oplevet stigmatisering af forskellig karakter. Dette ses igennem negative sociale konsekvenser af tilkendegivelse af deres tro, som social afvisning, mobning, verbale konfrontationer med negativ ladning og reducering til stereotyper. Denne stigmatisering kom med en enorm stigmabevidsthed hos vores interviewpersoner, som alle var klar over, at deres liv med kristendommen i centrum, afveg fra normen. Stigmabevidstheden medførte også, at interviewpersonerne var meget opmærksomme på om og hvordan de tilkendegav deres tro overfor nye mennesker, da de oplevede at det i en vis grad kan være med til at påvirke andres billede af dem. Dette var en måde for dem at undgå for meget stigmatisering, specielt i de sene teenageår i gymnasiet. Interviewpersonerne var bevidste om, at kristendommen ofte ikke ses i det bedste lys, blandt andet på baggrund af mediernes fremstilling af kristne, og derfor valgte mange, ikke at tilkendegive deres kristne tro med det samme. Dette havde de mulighed for, fordi de ikke bar fysiske tegn på at de var kristne, hvilket satte dem i Goffmans kategori som *potentielt miskrediterede*. De tendenser som ses blandt vores interviewpersoner, synes at genfindes i tidligere forskning. Vassenden and Anderssons forsknings belyste, ligesom en del af vores interviewpersoner, at unge norske kristne udviste informationskontrollerende adfærd, ved at hemmeligholde deres tro. Vi identificerede hos vores interviewpersoner, at de oplevede at ikke-kristne så dem som 'mærkelige' og anderledes, som det ligeledes blev beskrevet af de svenske kristne, som blev interviewet af David Thurfjell. Vi identificerede et lignende mønster, hos en del af vores interviewpersoner, som Dan Moulin gjorde blandt sine kristne informanter, i deres beretninger om, at kristendommen i undervisningssammenhænge blev set ned på og blev stereotypiseret.

I forhold til identitetskonstruktion valgte vi at fokusere på interviewpersonernes sene teenageår i gymnasiet, da det hurtigt blev gjort klart i vores samtaler, at det var i den tid de for første gang skulle genoverveje, hvem de ønskede at være som kristen og dermed som person. Denne genovervejelse kom på baggrund af, at gymnasiet var deres mest fremtrædende møde med det sekulære samfund. Den kultur de mødte der, var meget kontrastfyldt til deres opvækst, som havde været præget af traditionelle kristne værdier. De indre forhandlinger som gymnasiet bragte med sig, ledte for nogle af interviewpersonerne til en forstærkelse af deres "kristenhed" og for andre ledte det til tvivl på troen. For en interviewperson havde mødet med det kontrastfyldte sekulære samfund identitetskrise som konsekvens, på grund af problemer med at navigere krydsfeltet mellem kristen- og ungdomskulturen. Fælles for alle interviewpersonerne var dog, at de fandt en mellemvej med mange refleksioner over, hvordan man kunne være en god kristen kombineret med en gymnasiestuderende i et sekulariseret samfund. Dette ledte til deres i dag modnede voksentro og en identitet som afspejles deri. En stor faktor i de kristnes identitetsskabende processer har været det fællesskab, som de har været en del af gennem deres kirkelige aktiviteter. For dem har det at være medlem af gruppen "de kristne", været en vigtig del i skabelsen af både deres sociale identitet og individuelle identitet. Deres ligheder med de kristne og forskelle fra de ikke-kristne, har begge spillet en central rolle i deres nuværende identitet og personlige tro.

På samme måde har stigmatiseringen, været med til at skabe deres identitet. En kombination af de kristnes selvbillede og deres offentlige billede har været vigtig i deres identitetskonstruktion og derfor har andre menneskers forudindtagelser af de unge kristne, været med til at afgøre, både hvordan de er blevet behandlet på som kristne, men ligeledes hvordan de unge kristnes identitet er blevet formet. (Jenkins 2006: 98). Fordi de har været med i en stigmatiseret gruppe, har stigmatisering også været en del af deres identitetskonstruktion.

7. Litteraturliste

Bektovic, S., 2004. *Kultur møder og religion Identitetsdannelse blandt kristne og muslimske unge*. København: Museum Tusulanums forlag.

Bruun Elkjær, J., 2022. *Danskerne dropper religion - antallet af ikke-troende i stærk vækst*. [online] nyheder.tv2.dk. Available at: <<https://nyheder.tv2.dk/samfund/2017-10-31-danskerne-dropper-religion-antallet-af-ikke-troende-i-staerk-vaekst>> [Accessed 23 May 2022].

Davies, C., 2008. *Reflexive Ethnography A guide to researching selves and others*. London: Routledge.

Eriksen, T., 1995. We and Us: Two Modes of Group Identification. *Journal of Peace Research*, 32(4), pp.427-436.

Jenkins, R., 2006. *Social identitet*. Århus: Reitzels.

Goffman, E., 2009. *Stigma - Om afvigerens sociale identitet*. 2nd ed. Frederiksberg C: Samfundslitteratur.

- Jacobsen, M & Kristiansen, S (2009) "Forord, De ødelagte identitets sociologi" I Goffman, E. (2009) *Stigma - om afvigerens sociale identitet*. Samfundslitteratur, Frederiksberg.

Göransson, K., 2019. *Etnografi - Sjösätt, Naigvera och Ro i Land Ditt Projekt*. Lund: Studentlitteratur AB

Holmqvist Lidh, C. (2016). Representera och bli representerad. Elever med religiös positionering talar om skolans religionskunskapsundervisning. Karlstad: Karlstad University Studies

Km.dk. 2022. *Folkekirkens medlemstal - km.dk*. [online] Available at: <<https://www.km.dk/folkekirken/kirkestatistik/folkekirkens-medlemstal>> [Accessed 23 May 2022].

Kønigsfeldt, A., 2016. *Flertal af danskerne: Religion er ikke meget vigtig i mit liv*. [online] DR. Available at: <<https://www.dr.dk/nyheder/kultur/tro/flertal-af-danskerne-religion-er-ikke-meget-vigtig-i-mit-liv>> [Accessed 23 May 2022].

Moulin, D., 2011. Giving voice to ‘the silent minority’: the experience of religious students in secondary school religious education lessons. *British Journal of Religious Education*, 33(3), pp.313-326.

Pedersen, B., 2016. *Forsker gør status over stort projekt: Sekularisering må aldrig blive en ideologi*. [online] Kristeligt Dagblad. Available at: <<https://www.kristeligt-dagblad.dk/udland/forsker-goer-status-over-stort-projekt-sekularisering-maa-aldrig-blive-en-ideologi>> [Accessed 23 May 2022].

Religion.dk. 2022. *Statistik om religion*. [online] Available at: <<https://www.religion.dk/statistik-om-religion/#2-subheading>> [Accessed 23 May 2022].

Thurfjell, D., 2011. *Varför är det lite pinsamt att vara kristen?*. [ebook] Available at: <<http://ojs.novus.no/index.php/DIN/article/view/763>> [Accessed 23 May 2022].

Vassenden, A. and Andersson, M., 2010. Whiteness, non-whiteness and ‘faith information control’: religion among young people in Grønland, Oslo. *Ethnic and Racial Studies*, 34(4), pp.574-593.

Vejrup Nielsen, M. and Reintoft Christensen, H., 2021 *Religion i Danmark 2020* [pdf] Center for SamtidsReligion Institut for Kultur og Samfund Faculty of Arts Aarhus Universitet. Available at: <<https://tidsskrift.dk/rid/issue/view/9016/1368>> [Accessed 23 May 2022].

Webster, J., 2013. *The Anthropology of Protestantism*. Faith and Crisis among Scottish Firshermen. 1st ed. New York: Palgrave Macmillan US.

Zackariasson, M., 2016. *Gemenskapen - Deltagande, identitet och religiositet bland unga i Equmenia*. Molin & Sorgenfrei.

Zuckerman, P., 2008. *Society Without God - What the Least Religious Nations Can Tell Us about Contentment*. New York: New York University Press.